

SCHRIFTELIJKE VRAAG

nr. 345
van **STEFAAN SINTOBIN**
datum: 12 juni 2017

aan **GEERT BOURGEOIS**

MINISTER-PRESIDENT VAN DE VLAAMSE REGERING, VLAAMS MINISTER VAN BUITENLANDS BELEID EN ONROEREND ERFGOED

Herdenking 100 Jaar Groote Oorlog - Aandacht voor de andere zijde

Naar aanleiding van de herdenking van de Mijnsenslag in het West-Vlaamse Mesen op 7 juni 2017 werd op knack.be een open brief gepubliceerd van Matti Vandaele, directeur van Mesen Peace Village, over de éézijdige herdenking van de Mijnsenslag.

Om de volledige context te schetsen breng ik hier de integrale versie van de open brief:

"Waarom stond Duitse ambassadeur alleen tijdens herdenking Mijnsenslag?"

Als er één foto van de herdenkingen van vandaag is die u moet zien, dan is het deze", schrijft Matti Vandaele in een open brief. "Gisteren tekenden prins William, prinses Astrid, de Ierse premier, minister Van De Put, minister-president Bourgeois en een hele rits andere prominenten present voor de herdenking van de Mesenslag. Het getuigt van een diep respect dat we 100 jaar later de vele gesneuvelden van de vreselijke oorlog die de Eerste Wereldoorlog was nog steeds actief herdenken."

"Hier in Peace Village waren we erg verheugd dat prins William en de Ierse premier even de tijd namen om ons een bezoekje te brengen. We werken dan ook dag in dag uit met hun en onze kinderen om de herinnering levendig te houden en om uit de Groote Oorlog toch enkele lessen voor vandaag te trekken."

Maar tussen al die drukte van zo'n dag viel mij plots een tweet op van de Duitse Ambassadeur Rüdiger Lüdeking. De man stond moederziel alleen op een Duitse begraafplaats om 'zijn slachtoffers' te herdenken. Geen Britse Royals, Belgische vertegenwoordigers of Vlaams minister Presidenten meer in de buurt. Maar helemaal alleen op zo'n begraafplaats waar je stil van wordt."

Vredesproject

"Natuurlijk was hij als vertegenwoordiger van Duitsland de hele dag aanwezig op de verschillende plechtigheden maar is het verhaal misschien toch te éézijdig. De Duitse soldaten waren ook bakkers, arbeiders en gewone jongens die ergens ver van huis een strijd streden die niet de hunne was. Dat ze vandaag 100 jaar later niet de aandacht krijgen die ze verdienen is betreurenswaardig."

"Ons Europa, het grootste vredesproject uit de Geschiedenis slaagt er 100 jaar later niet in om een stuk van haar geschiedenis gebalanceerd te brengen, het baart mij eerlijk gezegd een beetje zorgen. Een oorlog en de vrede die er op volgt herdenken het is niet eenvoudig."

"Met Peace Village proberen we net een andere boodschap te geven aan de 20.000 jonge mensen die we jaarlijks over de vloer krijgen. Vrede moet je maken en daar moet je actief aan werken. Met wederzijds respect en aandacht voor de verhalen van beide zijden. Herdenken zou een verhaal moeten zijn dat de iedereen een plek geeft en een even mooie herdenking. Ten slotte is een Duits mensenleven, 100 jaar later, niet minder dan een Brits."

1. De open brief stelt: "De Duitse soldaten waren ook bakkers, arbeiders en gewone jongens die ergens ver van huis een strijd streden die niet de hunne was. Dat ze vandaag 100 jaar later niet de aandacht krijgen die ze verdienen is betreurenswaardig."

Op welke manier wordt/werd in het project 100 Jaar Groote Oorlog aandacht besteed aan "de andere zijde", meer bepaald aan het leed van de Duitse soldaten?

2. Welke officiële contacten onderhoudt de Vlaamse Regering met de Duitse ambassadeur in verband met de herdenking 100 Jaar Groote Oorlog?
3. Wat is de reactie van de minister op de open brief?

Deze vraag werd gesteld aan de ministers Geert Bourgeois (345) en Ben Weyts (1433)

GEERT BOURGEOIS

MINISTER-PRESIDENT VAN DE VLAAMSE REGERING, VLAAMS MINISTER VAN BUITENLANDS BELEID EN ONROEREND ERFGOED

GECOÖRDINEERD ANTWOORD

op vraag nr. 345 van 12 juni 2017

van **STEFAN SINTOBIN**

1. Ik heb bij de voorbereiding van de grootschalige herdenking van de Eerste Wereldoorlog in Vlaanderen expliciet geopteerd voor een inclusief verhaal, waarbij de nadruk werd gelegd op samenwerking met alle internationale actoren. Duitsland is daar uitdrukkelijk bij opgenomen. Mijn diensten hebben daarbij regelmatig contact met het Duitse Ministerie van Buitenlandse Zaken, de Duitse ambassade in Brussel en de Volksbund Deutsche Kriegsgräberfürsorge. Zoals u weet, staat die laatste organisatie in voor het onderhoud en het beheer van de Duitse militaire begraafplaatsen in het buitenland.

Vlaanderen ondersteunt de Volksbund door onderhoud en restauratie van de militaire begraafplaatsen. In totaal werden er van 2011 tot 2015 263.618 euro onderhoudspremies en 551.566,97 euro aan restauratiepremies betaald. Ik heb in 2012 op uitnodiging van de Volksbund deelgenomen aan de Volkstrauertag, een plechtigheid in de Duitse Bundestag. Op 11 februari 2014 ontving ik in Brussel Markus Meckel, toenmalig voorzitter van de Volksbund.

De Vlaamse vertegenwoordiging in Berlijn is actief betrokken bij de herdenking en organiseerde onder meer een herdenkingsconcert in Düsseldorf op 30 juni 2016. De Vlaamse regering werd er vertegenwoordigd door de Vlaamse minister van Cultuur, Media, Jeugd en Brussel.

De herdenking van de Eerste Wereldoorlog werd gestart door het beleidsveld toerisme. In eerste instantie kwam er een projectoproep toeristische infrastructuur (2010).

De projecten waren gericht op een internationaal publiek. In de beoordeling waren geen voorwaarden inzake internationaal potentieel of meertaligheid. Meertaligheid werd evenmin opgenomen in de verbintenissen die Toerisme Vlaanderen (TVL) afsloot in verband met de gesubsidieerde projecten.

Inhoudelijk stond de oproep open voor alle WO I-gerelateerde sites in Vlaanderen, en legde geen voorwaarden op inzake te behandelen nationaliteitsverhaal/verhalen. Bij de selectie was dit dan ook geen criterium. Nochtans kwam/komt het Duitse verhaal wel degelijk aan bod.

Het Duitse verhaal kwam uitdrukkelijk aan bod in de projecten herinrichting site Bayernwald (208.000 euro), de optimalisatie van de Käthe Kollwitz-museum (228.000 euro), inrichting en opwaardering site Lange Max (196.000 euro) en de optimalisatie onthaal Vladslo en Praetbos (233.000 euro)

Andere sites hadden minder expliciet, maar eveneens aandacht voor het Duitse verhaal, zoals het In Flanders Fields Museum, het Memorial Museum Passchendaele 1917, het Museum aan de IJzer, het WestFront in Nieuwpoort, het project 'De Andere kant van het front' in de Leiestreek. Ook routeprojecten en informatieborden namen het mee op.

In een volgende fase zijn in twee subsidierondes evenementen ondersteund (2012 en 2014).

Bij de beoordeling van en in de verbintenis met de gesubsidieerde evenementen, heeft TVL bepaald dat het potentieel Duitse publiek zich welkom zou voelen.

De criteria bij de evenementsprojecten bepalen een beoordeling op onder meer internationaal potentieel voor prioritaire doelmarkten (waaronder Duitsland) en hadden aandacht voor meertaligheid in de communicatiestrategie. In de verbintenis was een artikel opgenomen dat alle essentiële gegevens zoals omschrijving, data, prijzen beschikbaar moeten zijn in vier talen: Nederlands, Engels, Frans en Duits.

De oproepen voor evenementiële herdenkingsprojecten stelden geen voorwaarden naar nationaliteitsverhaal of selecteerden niet op dit criterium. Bij thematische tentoonstellingen en evenementen was er nochtans regelmatig aandacht voor Duitse verhalen en voor de hedendaagse blik vanuit Duitsland op de WO I-gebeurtenissen.

Ik geef enkele voorbeelden:

2014

- Tentoonstelling 'Oorlog in beeld/Brugge in oorlog': historische expo over de Duitse bezetting Brugge. In de hedendaagse fotografietentoonstelling werden ook werken van de Duitse fotograaf Thomas Dworzak opgenomen;
- Het Lichtfront (GoneWest): Studentenfriedhof Langemark was één van de plaatsen waar een vuurinstallatie werd opgesteld;
- Concert Einsturzende Neubaten (GoneWest): deze Duitse groep verbleef een paar weken in de Westhoek en bracht ondertussen een plaat uit met als thema WO I;
- Concert '1000 Voices for Peace' met deelname van Duitse koren.

2015

- Expo in Deinze 'Door Duitse ogen, WO I in etappengebied West': foto's van Duitse fotografen achter het front in bezet gebied tijdens WO I.

2016

- Tentoonstellingsparcours 'De Zij-Kant van de Oorlog': expo's over zes vrouwen tijdens WO I. Eén van de figuren was de Duitse Käthe Kollwitz. In het Käthe Kollwitz Museum in Koekelare en in het stadhuis van Diksmuide werd over haar een tijdelijke tentoonstelling georganiseerd.
- The Power of the avant-garde in Bozar: deze tentoonstelling werd samengesteld door de Duitse curator Ulrich Bisschop, met aandacht voor Duitse kunstenaars zoals Franz Marc en Oskar Schlemmer.
- Tentoonstelling 'Oorlog in Korte Broek' in de Sint-Pietersabdij Gent: deze expo over het kind tijdens de oorlog werd opgebouwd rond enkele persoonlijke verhalen van zeven kinderen, waaronder de Duitse Elfriede.
- Tentoonstelling 'Building the front' in Zonnebeke belichtte het ingenieuze Duitse defensienetwerk.

2017

- '1917. Totale Oorlog in Vlaanderen' werkt eveneens met een parcours van persoonlijke verhalen. Eén van hen is de Duitser Bernhard Johann te Löken.

2014-2018: tijdens workshops van het project ComingWorldxRememberMe wordt een herinneringsbeeldje gemaakt voor elke persoon die vanwege WO I in België overleed. De beeldjes zijn gebaseerd op de namenlijst die het In Flanders Fields Museum opstelde en die geen onderscheid maakte naar nationaliteit of status. Ook de vele Duitse slachtoffers worden dus herdacht. De ongeveer 600.000 beeldjes zullen in

2018 te zien zijn in een landschapskunstwerk in het vroegere Niemandslaan net buiten Ieper.

TVL nam bij de communicatie over het herdenkingsproject de buitenlandse markt voor zijn rekening. Daarbij bekleedt de Duitse markt, net zoals de Franse en de Amerikaanse, een 'prioriteit van derde orde'. Dit impliceert dat de schaal van activiteiten, net zoals de verwachte resultaten, maar beperkt aanwezig is.

De prioriteitsinschatting kwam er op basis van voorafgaand onderzoek, waaruit bleek dat WO I, met uitzondering van de veldslagen in Verdun en Tannenberg, nauwelijks deel uitmaakt van het Duitse collectieve geheugen. Zeker voor de geschiedenis die zich afspeelde in Vlaanderen zijn er nauwelijks aanknopingspunten. Ook uit de Vlaamse bezoekerscijfers bleek dat Duitsers de weg naar 'Flanders Fields' slechts moeilijk vinden. In 2013 waren er slechts 2.900 Duitse WO I-bezoekers in de Westhoek op een totaal van 415.500.

Niettemin heeft TVL inspanningen geleverd om het Duitse publiek te bereiken. In de aanloop werd ingezet op het motiveren van de Duitse reisprofessionals, met onder meer:

- Voorstellingen van het project in Berlijn tijdens de vakbeurs ITB Berlijn in 2013;
- Uitnodigen van de algemene vergadering van de Associatie Duitse autocarbedrijven naar Ieper in 2014 (400 deelnemers);
- Bezoek van 30 Duitse touroperators aan de Westhoek in de marge van het Flanders Brussels Travel Forum in 2014.

Vooraf in 2014 werd actief ingespeeld op communicatie met onder meer reportagetrips door 18 Duitse journalisten en persberichten, resulterend in 62 reportages. Nog in 2014 organiseerde TVL een communicatieproject waarin zowel in Londen als in Berlijn (Potsdamer Platz) graffiti-kunstenaars uit beide landen samenwerkten aan een werk geïnspireerd op de Kerstbestanden. In tegenstelling tot Londen was de media-aandacht in Berlijn zeer laag.

In 2015, 2016 en 2017 ligt de activiteit op de Duitse markt lager, maar TVL blijft de reisprofessionals en de media systematisch informeren. Zo zal in augustus ek. een digitale campagne over Passchendaele zich specifiek richten op het Duitse publiek. Met het thema 'vrede' in 2018, kondigen zich meer mogelijkheden aan, maar die zijn nog niet geconcretiseerd in een actieplan.

Westtoer berekende het aantal WO I-bezoekers in de Westhoek. Hieruit blijkt dat het aantal Duitse bezoekers steeg van 2.900 in 2013 tot 10.900 in 2014. Duitsland kwam hiermee in absolute cijfers na het Verenigd Koninkrijk en Nederland. In 2015 en 2016 zakte het aantal Duitse bezoekers tot respectievelijk 7.300 en 7.000, maar nog altijd fors hoger dan in 2013.

2. Het Departement Buitenlandse Zaken (BUZA) werkte al voor de aanvang van de herdenking nauw samen met de Duitse ambassade in Brussel. Zo was de ambassade aanwezig op een door Vlaanderen georganiseerd internationaal overleg in Groot-Bijgaarden op 6 november 2012. BUZA neemt deel aan de door de Duitse ambassade in samenwerking met Frankrijk en het Verenigd Koninkrijk, georganiseerde kransneerleggingen op 11 november, waarbij ook de Duitse begraafplaats in Langemark-Poelkapelle wordt aangedaan. Op 28 maart jl., nam BUZA deel aan een door de Duitse ambassade georganiseerd bezoek van de tentoonstelling 'Oorlog in korte broek' in Gent.

De Vlaamse regering participeerde aan de plechtigheden ter gelegenheid van de heropening van de gerenoveerde begraafplaatsen in Hoogde (21/5/2012),

Langemark (16/10/2015) en Vladslo (7/10/2016). Op 6 oktober 2017 zal de Vlaamse regering deelnemen aan de ceremonie rond 100 jaar Menenwald.

3. Mijn antwoorden op de vragen 1 en 2 voldoen als reactie aan het punt gemaakt in de open brief.